

Resum Bloc 4 Geografia

La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat

Des del començament del segle XX, la natalitat a Espanya va mostrar una tendència descendent, i a finals de segle presentava un dels índex de fecunditat més baixos d'Europa. A la baixa natalitat s'hi va afegir una esperança de vida cada cop més llarga, fet que va fer entrar a la població espanyola en una fase d'envelliment progressiu.

Amb el canvi de segle les estadístiques mostren un repunt de la natalitat, tot que l'INE diu que degut a la crisi el creixement vegetatiu estarà per sota de l'u per mil i la diferència entre el nombre de naixement i el de defuncions tendirà a igualar-se.

Al començament del 2008 Espanya tenia una població que superava els 46 milions d'habitants, i la situava en el cinquè lloc entre els països més poblats de la Unió Europea. L'increment de població dels darrers anys es causat pels estrangers establerts al país.

A Espanya persisteixen diferències territorials notables en relació al moviment natural de la població, i s'expliquen per causes socials i econòmiques.

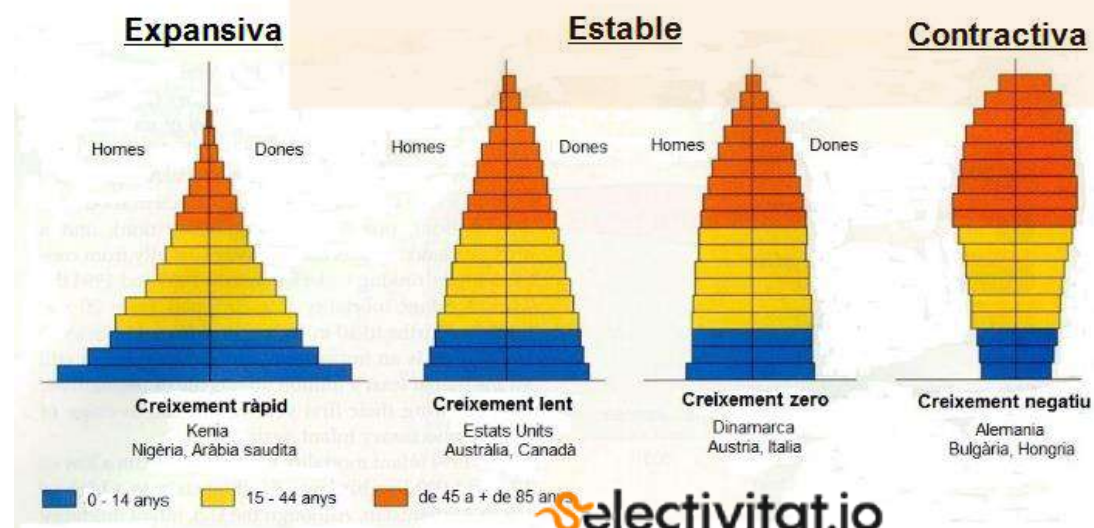
Les comunitats més envellides són Astúries, Galícia i Castella i Lleó, mentre les que tenen un creixement natural més gran són la Regió de Múrcia, la Comunitat de Madrid i les Illes Balears.

La piràmide de població Espanyola es contractiva, que és pròpia en països econòmicament desenvolupats, i es caracteritza per una natalitat baixa i una esperança de vida llarga. Presenta característiques com les següents:

- Un estrenyiment dels primers esglaons de la piràmide a causa d'una disminució notable de la natalitat.
- Una piràmide eixamplada en el cos central, on la gent va néixer durant l'etapa de creixement demogràfic i a la qual se li han de sumar la majoria de la població immigrant.

La piràmide de l'any 2008 mostra una inversió de la corba demogràfica si es compara amb la de dècades anteriors, la població jove disminueix i augmenta la població de 65 anys i més.

Tipus de piràmides demogràfiques:

Envelliment població

L'envelliment de la població en qualsevol societat és un procés inevitable i desitjable, perquè està relacionat amb una qualitat de vida més gran. Les causes que produeixen aquest envelliment són per una banda la baixa natalitat i de l'altra l'augment de l'esperança de vida de la població degut al descens de la mortalitat.

Tot i això aquest envelliment de la població planteja alguns interrogants, com el pes econòmic que suposarà per a la població que treballa mantenir les pensions d'un nombre de jubilats cada cop més elevat o la disponibilitat que es necessitarà tant en serveis socials com sanitaris per atendre la població gran.

Distribució població

Espanya té una població aproximada d'uns 46 milions d'habitants que es distribueixen al territori de manera molt desigual.

Les regions més poblades són les situades al costat de les costes a les valls adjacents, ja que el desenvolupament econòmic dels últims anys s'ha situat sobretot a les façanes marítimes en àrees properes. La població en aquests llocs es concentra a les ciutats o a grups de ciutats que formen conjunts urbans de gran densitat, com Barcelona i la seva àrea metropolitana, també altres zones com València, la costa d'Andalusia, les comunitats del nord del País Basc i Cantàbria, Gijón i Oviedo o la Corunya i Vigo. Finalment també cal dir que tant les Illes Balears com les Canàries estan també força poblades. Madrid es l'excepció, ja que es troba a l'interior però es la ciutat més gran d'Espanya amb una gran zona metropolitana.

Les regions menys poblades es troben a l'Espanya interior, zones com Castella Lleó, Castella la Manxa, Aragó, Extremadura o l'interior de Galícia. Un dels motius d'aquestes baixes poblacions són les migracions interiors cap a les zones industrials en les èpoques finals del franquisme.

A Catalunya la població també es distribueix de manera molt desigual. A Barcelona s'hi concentra un 23% del total de la població, i la seva àrea metropolitana augmenta fins al 44% del total.

Les comarques més poblades són les costeres, des del Maresme fins al Tarragonès, també les comarques del Vallès Oriental i Occidental. Com a l'estat espanyol, aquesta població elevada es deguda a que son zones de gran activitat econòmica industrial i del sector dels serveis. També hi ha àrees urbanes força poblades a Lleida i Girona.

Les comarques amb menys població són les de l'interior, sobretot les del Pirineu lleidatà.

Dinàmica població catalana

Fins a finals del segle XIX la població catalana va augmentar a un ritme lent. Però des d'aleshores i gràcies a l'inici del desenvolupament industrial es comença a accelerar el creixement de la població, estroncat enmig per la Guerra Civil i la postguerra.

A partir de 1950 amb l'arribada d'immigrants d'arreu d'Espanya es torna a accelerar el creixement de la població, i en tres dècades la població va triplicar el volum que tenia a l'inici del segle. A finals del segle XX, el creixement econòmic va provocar una nova onada d'immigració, en aquest cas de llocs de fora de la Unió Europea, sobretot Sud-Amèrica o Marroc.

El nombre de naixements a Catalunya no ha deixat mai de créixer, la taxa de mortalitat és baixa, mentre que l'esperança de vida ha anat augmentant.

Causes i conseqüències dels moviments migratoris:

Hi ha quatre causes diferents que tracten d'explicar el perquè dels moviments migratoris:

- Causes demogràfiques i econòmiques: Són dues de les raons més freqüents de l'emigració. Quan augmenta la població però no es creen paral·lelament suficients llocs de treball es provoca una situació de desocupació i salaris baixos, i molta gent emigra cap a un altre país on es necessiti mà d'obra.
- Causes relacionades amb catàstrofes naturals: Els terratrèmols, la desertització, les pestes i les sequeres prolongades causen la inseguretat de la població o generen males collites. Davant aquesta situació són moltes les persones que decideixen buscar una nova vida en un altre lloc.
- Causes polítiques: Les guerres, persecucions o exilis forçosos provoquen que molta gent emigri simplement per la seguretat de la qual ja no poden gaudir en els seus països d'origen.
- Causes socioculturals: Per exemple per tal d'escapar de la dictadura que hi ha al país o també per l'atracció que exerceix un lloc, on s'hi instal·len sobretot persones jubilades.

Conseqüències:

- Per al país d'origen: L'emigració redueix la falta de feina, baixa la pressió social i ajorna problemes urgents. Però suposa la pèrdua de força de treball, població activa, l'envelliment de la població i el despoblament del territori.
- Per al país de destinació: L'arribada d'immigrants pot crear conflictes laborals, degradació d'habitatges problemes d'acceptació per una part de la societat. També pot comportar un augment del desenvolupament econòmic i per a la diversitat cultural del país d'acollida.
- Per a la persona emigrant: Comporta decidir qüestions importants sense garanties ni seguretat, marxar del seu país d'origen, adaptar-se a un nou medi i fer cara als possibles problemes de llengua, cultura i identitat.

Principals migracions interiors:

El desenvolupament de les comunicacions i la necessitat de mà d'obra abundant i barata va provocar un èxode rural i la població del camp va anar dirigint-se a les ciutats i territoris industrials. La millora de l'economia espanyola va afavorir la mecanització de la terra i es va disminuir la necessitat de mà d'obra agrícola, increment de l'atur i més gent emigrant del camp a les ciutats per buscar feina.

L'emigració camp-ciutat va afectar gairebé tot el territori espanyol, sobretot entre el 1950 i el 1980, on 5,4 milions de persones van canviar de província.

Les províncies que van perdre més gent amb aquestes emigracions van ser Terol, Sòria, Lugo, Ourense, Zamora, Segòvia, Guadalajara...

Per altra banda les zones de recepció d'aquesta migració interior espanyola van quedar molt localitzades a les àrees industrials de les províncies de Barcelona, Madrid i el País Basc.

Principals migracions exteriors:

L'emigració a Europa procedia de totes les regions d'Espanya, especialment d'Andalusia i Galícia, seguides per Castella i Lleó, la Comunitat Valenciana i Extremadura.

Els principals països receptors dels emigrants espanyols van ser França, Alemanya i Suïssa, que van veure amb l'arribada d'immigrants una mà d'obra barata i poc conflictiva que no calia contractar definitivament, sinó de manera temporal.

Aquesta emigració per a Espanya va suposar la disminució de la població i per tant també de la pressió social i econòmica que representaven tantes persones joves sense feina.

Econòmicament va representar una entrada de divises important, ja que molts treballadors enviaven diners a les famílies.

Amb la crisi econòmica de 1973 es van acabar les grans migracions exteriors, l'atur va començar a augmentar a Europa i molts emigrants van tornar als seus països d'origen.

Espanya, país d'immigrants:

El desenvolupament econòmic espanyol ha fet que sigui un país receptor d'immigració, que es pot agrupar en quatre grans conjunts:

1. Persones jubilades de l'Europa central i del nord, s'estableixen a Espanya, sobretot a la costa mediterrània, atretes per un clima suau i per un entorn agradable.
2. Directius d'empreses multinacionals, treballadors d'alt nivell professional... venen a Espanya per qüestions laborals o perquè troben una millor qualitat de vida
3. Refugiats polítics, són persones que per motius polítics han hagut de fugir del seu país.
4. Emigrants procedents de països pobres. Aquest es el grup més nombrós de la immigració que arriba a Espanya actualment. La gent sol vindre de diversos països d'Àfrica, Amèrica Llatina, Europa de l'Est i Àsia, venen a buscar feina i unes condicions de vida més dignes.

La Unió Europea i l'Estat espanyol porten a terme un procés de regulació per controlar l'entrada d'aquests immigrants, que troben dificultats a l'hora d'obtenir el permís d'immigració i treball.

El pes de la immigració a Catalunya es força important i representa el 21,7% del total d'Espanya.

La Ciutat

Per definir una ciutat ens podem fixar en diversos aspectes

- Nombre d'habitants (més de 10.000hab)
- Densitat de població
- Activitat econòmica
- Influència territorial
- Arquitectura i urbanisme
- Estil de vida
- Concentració de funcions

Els agents socials urbans són totes aquelles persones que intervenen en la creació i la producció d'espai urbà. Alguns agents socials urbans podrien ser els propietaris del sòl urbà, els empresaris, els ciutadans o bé els poders públics.

L'urbanisme i l'ordenació del territori són el conjunt de procediments tècnics i polítics que tenen com a finalitat posar ordre en el desenvolupament urbà d'un poble o ciutat. Així s'intenta corregir els dèficits i els conflictes existents i alhora planificar, preveure i orientar l'evolució futura de la ciutat per fer un bon ús del sòl urbà.

Els plans urbanístics són documents tècnics que tenen dimensió política i legal, perquè s'hi apleguen totes les disposicions i propostes relacionades amb el creixement i l'evolució de la ciutat.

Tipus de plànols de ciutats

Plànol Irregular→S'acostuma a trobar a la part antiga de les ciutats i és d'origen romà o medieval, on es construïen ciutats rodejades per muralles i s'intentava encabir a dins el màxim de coses possibles, es per això que els carrers són estrets, irregulars i sense ordre.

Plànol Radiocèntric→És un plànol condicionat per algun edifici o monument important, tota la ciutat es desenvolupa al voltant d'aquest es van creant carrers i avingudes radials. El plànol es completa amb l'obertura de vies concèntriques, que permeten la comunicació entre els barris sense passar pel centre de la ciutat.

Plànol Ortogonal→Es van començar a crear al segle XIX, quan es van enderrocar les muralles i es van començar a construir els eixamples. És un plànol de forma simple, amb carrers que es tallen perpendicularment entre ells i perfeccionat amb la creació de vies en diagonal que fa més fàcil els trajectes transversals.

Tipus de ciutats

Ciutat jardí

Ciutat funcionalista

Funcions de les ciutats

Residencial→Comporta una sèrie d'equipaments i infraestructures per tal d'assegurar el benestar i el funcionament correcte de l'organització de la societat urbana.

Comercial→Gran importància d'intercanvis de productes i serveis

Industrial→Ciutats amb molts polígons industrials

Militar→Ciutats creades a partir de la implantació d'un refugi o base estratègica.

Política i administrativa→Capitals dels països, on hi abunden els funcionaris públics, la burocràcia i les empreses dedicades al terciari superior.

Cultural→Ciutats creades degut a l'importància d'algun edifici, com una església, un monument...

Lúdica i turística→Ciutats que viuen del turisme gràcies al seu patrimoni cultural o els elements naturals que l'envolten.

Les ciutats catalanes mostren una morfologia urbana semblant a la d'altres ciutats Espanyoles i Europees. Hi destaca el nucli antic, situat en un lloc estratègic, un turó o vora el mar, per exemple. A partir del segle XIX es comencen a construir els eixample, de traçat irregular i carrers amples. Actualment moltes ciutats segueixen l'expansió en barris perifèrics, a vegades ben diferenciats al plànol.

La forta immigració dels últims anys ha provocat la saturació dels barris vells de Barcelona, on hi ha habitatges sense condicions, on hi viu gent amb un atur elevat.

Moltes famílies amb un nivell econòmic superior prefereixen viure en poblacions properes a ciutats com Barcelona, que es situen dins de la àrea metropolitana.

Ciutats en un món global

El control i les decisions sobre l'economia mundial globalitzadora s'han centralitzat en unes poques regions metropolitanes que assumeixen el nou rol de ciutats globals, gràcies al desenvolupament de les xarxes de comunicacions.

Actualment moltes grans ciutats cooperen entre elles i han construït xarxes i "lobbies" de ciutats i regions a escala europea i mundial.

Competència? Vol dir que les ciutats, en aquest cas espanyoles i catalanes, han hagut d'adaptar-se a les noves circumstàncies de la globalització i que passa per la imprescindible implantació de certes infraestructures essencials de transports i per la connexió a la xarxa internacional de telecomunicacions.

Un altre factor imprescindible perquè una ciutat es mantingui en el cercle de ciutats globals és que aconseguixi proveir-se d'una bona imatge internacional. Per aconseguir-ho, les ciutats dediquen molts diners a màrqueting i propaganda.

Hi ha dos nuclis a l'estat espanyol, la capital Madrid i la ciutat catalana de Barcelona. Hi ha un seguit de eixos que uneixen tant aquestes dos ciutats com moltes altres ciutats importants del país. Hi ha 7 eixos diferents dins de l'estat espanyol:

L'àrea de Madrid, que es l'aglomeració urbana més gran del país, situada al mig de la Meseta. Madrid es connecta amb altres ciutats importants de la resta d'Espanya.

L'Eix mediterrani: Des de la frontera amb França fins a Cartagena, inclou grans metròpolis com Barcelona o València.

L'Eix cantàbric: També des de la frontera Francesa, recorre tot el nord fins a l'aglomeració Oviedo-Gijón. Passa per ciutats urbanitzades i industrialitzades històricament.

Eix de la vall de l'Ebre: Segueix tot el riu Ebre i passa per ciutats com Logronyo o Saragossa.

Eix atlàntic gallec: Compren tota la comunitat de Galícia, amb un contínuum urbà important.

Eix andalús: Es divideix en dos, per una part segueix tot el riu Guadalquivir fins a Sevilla i per altra banda recorre la costa turística de Màlaga i Granada.

Eix arxipèlags balear i canari: Fan una funció turística.